

УДК 37.013:[004.8:316.77]

Скрипка Ганна Володимирівна

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та безпечного освітнього середовища

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», Кропивницький, Україна

hanna_skrypka@ukr.net, annaskripka3@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9120-7581

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ: ОНОВЛЕННЯ ПРОГРАМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ

Анотація. У сучасному інформаційному суспільстві розвиток медіаграмотності педагогів є надзвичайно актуальним, особливо в умовах стрімкого впровадження штучного інтелекту (ШІ) та його впливу на медіапростір. Використання ШІ у створенні контенту відкриває широкі можливості для генерації текстів, зображень, відео та аудіо, що значно ускладнює процес ідентифікації правдивої інформації та протидії маніпуляціям. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах російсько-української гібридної війни, оскільки ворог активно використовує дезінформацію, пропаганду та інформаційно-психологічні операції для маніпуляції громадською думкою як в Україні, так і за її межами. У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні ефективних програм навчання вчителів, спрямованих на формування критичного мислення та навичок аналізу медіаконтенту з використанням ШІ. У статті представлено результати дослідження рівня медіаграмотності педагогів та їхньої обізнаності щодо ШІ-генерованого контенту. Для збору даних було проведено тестування, яке дозволило оцінити здатність учителів розпізнавати неправдиві новини, виявляти маніпуляції у текстовій та візуальній інформації, а також аналізувати джерела інформації на достовірність. Результати дослідження продемонстрували, що більшість педагогів стикаються з труднощами у визначенні ШІ-генерованого контенту та потребують додаткових знань і навичок для його критичного аналізу. На основі отриманих даних було розроблено програму тренінгу, спрямовану на підвищення рівня медіаграмотності педагогів в умовах застосування ШІ. Тренінг включає теоретичні та практичні аспекти, зокрема ознайомлення з основними поняттями медіаграмотності, аналіз ролі ШІ у створенні медіаконтенту, розгляд технологій, що використовуються медіакомпаніями для генерації новин та візуальних матеріалів. Окрему увагу приділено проблемам генеративного контенту, його впливу на споживачів інформації, а також методам перевірки фактів та виявлення дезінформації за допомогою цифрових інструментів. Запропонований тренінг є одним із можливих рішень, що дозволяє вдосконалити навички аналізу інформації, підвищити рівень обізнаності про медіа та сформувати відповідальне ставлення до поширення контенту. Таким чином, результати цього дослідження можуть слугувати основою для подальшого вдосконалення навчальних програм з медіаграмотності, зокрема для розробки комплексних стратегій впровадження ШІ в освіту з урахуванням його потенційних ризиків.

Ключові слова: медіаграмотність; штучний інтелект (ШІ); фейки; маніпуляції; критичне мислення; навчання педагогів

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний світ характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, серед яких ключову роль вже не один рік поспіль відіграє штучний інтелект (ШІ). І сьогодні ця технологія ставить перед системою освіти нові виклики та вимоги, адже використання алгоритмів машинного навчання, генеративного ШІ та автоматизованих аналітичних систем в медіа та інших, пов'язаних з ними сферах, суттєво змінює підходи до навчання, методики викладання та сприйняття інформації. Саме тому медіаграмотність сьогодні виходить за рамки традиційного аналізу медіаконтенту та охоплює вміння розрізняти достовірну інформацію, критично оцінювати дані, створені за допомогою ШІ, усвідомлювати етичні й соціальні аспекти використання ШІ, а також використовувати ШІ для аналізу медіаконтенту. Недостатній рівень відповідних компетентностей може призвести до

поширення дезінформації, некритичного сприйняття матеріалів, що генеруються ШІ, та вплинути на формування хибних уявлень про суспільно-політичні події, підрив довіри до офіційних джерел, посилення інформаційного впливу ворожих сил, що є особливо актуальним в умовах російсько-української війни.

Аналіз наукових досліджень, на які спирається автор. Необхідність розвитку медіаграмотності у зв'язку з активним розповсюдженням дипфейків в українському медіапросторі обґрунтовують І. Криворучко та М. Ковтанюк [1]. На думку Н. Пріходькіної, медіаосвіта заслуговує на особливе місце в освіті вчителів, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, використання цифрових технологій та розшифрування різних видів інформації [2]. Вплив на медіаграмотність використання штучного інтелекту в освіті вивчає у своїй роботі С. Терепещий [3]. На думку С. Бойко [4], педагогам необхідно регулярно оновлювати навички медіаграмотності для того, щоб залишатися компетентними та впевненими в цифровому світі, для чого авторка пропонує інноваційні підходи до навчання медіаграмотності (інтерактивні ігри та симуляції, проєкти з медіавиробництва, онлайн-курси та платформи е-навчання та інші).

Українські дослідниці М. Друшляк, О. Семеног, Н. Грона та О. Семеніхіна охарактеризували типологію електронних ресурсів у галузі медіаосвіти, визначили типи електронних ресурсів, які можуть бути успішними для розвитку інфомедійної грамотності учнівської та студентської молоді, провели експертну оцінку ефективності типів електронних ресурсів для формування інфомедійної грамотності [5].

О. Матвієнко та О. Степанчук, проаналізувавши актуальний стан проблеми використання штучного інтелекту (ШІ) у підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з освітнім медіаконтентом, пропонують використовувати ШІ для розроблення інструментів для аналізу та оцінки освітнього медіаконтенту [6].

Отже, розвиток медіаграмотності педагогів є критично важливим для підготовки здобувачів освіти до викликів сучасного інформаційного суспільства. Це вимагає інтеграції медіаграмотності в освітні програми, розробки спеціалізованих навчальних ресурсів та підвищення кваліфікації педагогів для подальшого ефективного навчання медіаграмотності учнів.

Аналіз наукових праць зарубіжних авторів дає підставу стверджувати, що розвиток медіаграмотності педагогів в епоху ШІ вимагає систематичного підходу до навчання, підтримки та мотивації вчителів, а також інтеграції нових технологій в освітній процес.

Китайські дослідники К. Янь, Х. Ван та Х. Ло здійснивши бібліометричний аналіз даних із Scopus та Web of Science щодо медіаграмотності та цифрових компетенцій педагогів, дослідили основні тренди в сфері медіаграмотності та описали вплив ШІ на них [7].

Дослідники А. Гупта та Е. Шіверс-МакНейр проаналізували риторику написання промптів для ChatGPT у соціальних мережах, зокрема на платформі X (колишньому Twitter), та її вплив на медіаграмотність в контексті використання ШІ (в роботі використовують термін «critical AI literacies») [8].

Підкреслюють необхідність у навчанні студентів критичному мисленню і медіаграмотності при роботі з ШІ, а також розробці педагогічних стратегій для ефективного використання технологій у навчанні письма дослідники Ч. Ван та Чж. Ван [9].

Про важливість медіаграмотності в контексті розвитку цифрового громадянства та важливість їхнього одночасного розвитку пишуть у своїй науковій роботі С. Гіллерн, М. Корона, В. Райт, Г. Гоулд та Б. Хаскі-Валеріус [10].

Науковці А. Фадліллах, М. Алі, А. Ернаван та С. Ріана розробили та успішно апробували навчальну програму з медіаграмотності для вчителів середньої школи в Західній Яві (Індонезія), яка охоплювала три модулі: розуміння медіаграмотності,

розвиток навичок, впровадження у викладання [11]. Група німецьких та американських дослідників порівняла педагогічні медіакомпетенції майбутніх вчителів у Німеччині та США [12], розглянула теоретичні та практичні аспекти підготовки вчителів у сфері медіаграмотності та зробила висновок про те, що вони розуміють важливість і значення медіаграмотності, інтегрують важливі суміжні теми в процес навчання різних шкільних предметів, але також потребують підвищення кваліфікації для викладання медіаграмотності

У своїй статті «Exploration of Critical Skills For Teachers In Digital Literacy Practices Education Program» О. Рачмадіані та К. Ангтрайні досліджують здатність педагогів до критичного мислення та медіаграмотності в контексті розвитку їхньої цифрової грамотності. Вони підкреслюють важливість розвитку цих навичок через створення навчальних відео, що отримують права інтелектуальної власності, та акцентують на необхідності впровадження програм цифрової грамотності для підвищення критичного мислення вчителів [13].

М. Корона довів результативність онлайн-курсів підвищення кваліфікації для педагогів, які можуть бути цінним інструментом для покращення їхньої компетентності у медіаграмотності [14].

Модель навчальної програми з медіаграмотності для центрів підготовки вчителів розробили А. Набіпур, Дж. Рахмані та Ф. Тагіпур. Ця програма охоплює шість вимірів: загальна медіаграмотність, спеціалізована медіаграмотність, розуміння медіа, управління медіа, створення медіа та моральна грамотність. Додатково, 13 компонентів медіаграмотності були згруповані за напрямками: критичне мислення та аналіз, навички створення та розповсюдження медіа, а також етичні та соціальні міркування [15].

Х. Фахар, М. Ламрабет та Н. Ечануфі проаналізували використання штучного інтелекту для підвищення кваліфікації педагогів, а також запропонували стратегії розвитку навичок медіаграмотності та цифрової компетентності вчителів через онлайн-курси [16].

Іспанські дослідники, Х. Перес-Торнеро та С. Тайє [17], дослідили виклики та можливості підготовки вчителів з медіа-освіти, аналізуючи міжнародний досвід і пропонуючи рекомендації щодо розробки ефективних навчальних програм. Зокрема, вони дійшли висновку, що освіта в галузі медіа та інформації має ґрунтуватися на міждисциплінарному підході, який об'єднує різні галузі знань, такі як комунікація, освіта, інформатика та соціологія. Вони також наголошують на важливості використання широкого спектру методів навчання, включаючи критичний аналіз, виробництво медіа та соціальну участь. Крім того, вони рекомендують, щоб освіта в галузі медіа та інформації була адаптована до конкретних потреб та контекстів різних груп населення, таких як діти, молодь та дорослі.

Сьогодні в Україні існують програми підвищення кваліфікації педагогів з медіаграмотності, які спрямовані на розвиток критичного мислення та вміння аналізувати інформаційні потоки. Це «Медіаграмотність для освітян» на платформі Prometheus [18], дистанційні курси на платформі EdEra – «Very Verified», «Подумай двічі!», «Години медіаграмотності» тощо [19], а також програми підвищення кваліфікації, розроблені авторськими колективами закладів післядипломної освіти. Крім того, багатьма альтернативними програмами підвищення кваліфікації, за якими здійснюється навчання в цих закладах, передбачені окремі години на вивчення питання медіаграмотності. Проте здійснений нами аналіз змісту цих програм показав, що в них відсутні теми, пов'язані із застосуванням ШІ в медіа, а також використання ШІ для аналізу текстів, зображень та відео.

В одній з попередніх робіт нами було запропоновано розширити Типову програму підвищення кваліфікації з розвитку цифрової компетентності для педагогів, додавши

тему «Вплив ІІІ на освіту», під час якої здобувачі освіти аналізують результати генерації тексту на наявність помилок, неточностей та формулюють висновки щодо позитивного та негативного впливу ІІІ на процес навчання, а також правомірного використання матеріалів, згенерованих ІІІ [20].

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Апробація цієї теми, а також вивчення запитів педагогів щодо подальшого професійного розвитку в цьому напрямі під час навчання за програмами підвищення кваліфікації на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» продемонстрували необхідність розробки альтернативного тренінгу з розвитку медіаграмотності в умовах використання ІІІ з використанням сучасних підходів.

Формулювання мети та завдань статті. Таким чином, метою статті є обґрунтування структури тренінгу для навчання педагогів медіаграмотності в системі післядипломної освіти в умовах широкого використання ІІІ.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів.

Методологія дослідження. Дослідження складалося з двох етапів – оцінки рівня медіаграмотності педагогів та розробки тренінгової програми з розвитку їхньої медіаграмотності в умовах використання штучного інтелекту. Для оцінки рівня медіаграмотності основним методом збору даних стало тестування, результати якого були використані для створення відповідної навчальної програми.

У дослідженні взяли участь педагоги закладів освіти області, які підвищували кваліфікацію на базі КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» упродовж 2024 року, загальна кількість – 249 педагогічних працівників. Вибірка формувалася за принципом добровільної участі, що дозволило отримати репрезентативні дані про рівень медіаграмотності серед педагогів.

Для оцінки рівня медіаграмотності використовувався короткий авторський тест (таблиця 1), який включав:

- блок загальних запитань щодо розуміння медіа.
- завдання на аналіз контенту (текстового та візуального).
- визначення достовірності інформації та виявлення маніпуляцій.

Табл. 1.

Тест для оцінки рівня медіаграмотності педагогами області.

№	Запитання	Варіанти відповідей
Блок 1. Загальні питання щодо розуміння медіа		
1.	Що таке «медіа»?	а) засоби масової інформації та комунікації; б) лише телебачення та газети; в) соціальні мережі; г) лише інтернет-ресурси.
2.	Які основні функції медіа в суспільстві?	а) інформування, розвага, маніпуляція; б) освіта, інформування, вплив; в) контроль над населенням; г) реклама та маркетинг.
3.	Що таке «медіаграмотність»?	а) вміння швидко знаходити будь-яку інформацію в інтернеті; б) здатність аналізувати, критично оцінювати та створювати медіаконтент; в) використання лише офіційних джерел новин;

		г) перегляд новин та соціальних мереж без критичного мислення.
4.	Які типи медіа є традиційними?	а) газети, радіо, телебачення; б) TikTok, Instagram, YouTube; в) чат-боти, генеративний ШІ; г) блоги та підкасти; д) фольклорне пісенне та музичне мистецтво, святкові традиції, народне образотворче мистецтво.
5.	Що таке алгоритмічна персоналізація у медіа?	а) випадковий показ новин у соцмережах; б) відбір контенту на основі інтересів користувача; в) програма для написання новин; г) автоматичне видалення фейків.
Блок 2. Завдання на аналіз контенту (текстового та візуального)		
6.	Прочитайте заголовок: «Науковці довели, що кава викликає рак!» Що робити?	а) вірити, бо «науковці довели»; б) перевірити першоджерело; в) вірити, якщо написано в популярному медіа; г) поділитися з друзями.
7.	Проаналізуйте уривок: «Вчора у місті сталося декілька випадків пограбування, а влада продовжує ігнорувати цю проблему!» Який маніпулятивний прийом тут використано?	а) апелювання до страху; б) фактологічна точність; в) об'єктивна журналістика; г) заклик до дії.
8.	Ви знайшли фото знаменитості з підписом: «Ця людина підтримує незаконні дії!». Як перевірити інформацію?	а) шукати першоджерело; б) використати інструменти перевірки зображень; в) подивитися коментарі; г) поділитися в соцмережах.
9.	Які з наведених зображень є потенційно створеними ШІ? (фото додається)	а) перше; б) друге; в) обидва; г) жодне.
Блок 3. Визначення достовірності інформації та виявлення маніпуляцій		
10.	Як визначити, що інформація у статті є фейковою?	а) перевірити першоджерело; б) повірити, якщо стаття має багато позначок «подобається»; в) якщо стаття підтримує мої переконання, вона правдива; г) якщо опублікована в соцмережах, то можна довіряти.
11.	Чи можна повністю довіряти заголовкам новин у соцмережах?	а) так, адже вони інформують про головне; б) ні, потрібно читати повний текст; в) так, якщо новина має багато коментарів; г) так, якщо вона збігається з моєю думкою.
12.	Що таке фактчекінг?	а) перевірка фактів;

		б) автоматичне фільтрування контенту; в) спосіб маніпуляції; г) публікація новин відомими журналістами.
13.	Які дії ефективні для боротьби з дезінформацією?	а) використання перевірених джерел; б) поширення без перевірки; в) вірити лише соцмережам; г) читати тільки заголовки.
14.	Ви побачили відео, яке стверджує, що «уряд планує підвищити податки на 50%». Як перевірити інформацію?	а) шукати підтвердження в офіційних джерелах; б) вірити, бо відео має мільйон переглядів; в) написати у коментарях «Це правда?»; г) довіряти відео, якщо воно має драматичну музику.
15.	Яка мета використання ІІІ-згенерованих зображень із емоційними підписами у соціальних мережах?	а) підвищення охоплення сторінок та маніпуляція суспільною думкою; б) демонстрація можливостей ІІІ; в) розвага користувачів; г) поширення мистецьких творів.
16.	Який емоційний вплив мали ІІІ-згенеровані зображення українських військових, що поширювалися наприкінці 2023 року (фото додається)?	а) почуття страху, паніки й зневіри; б) радість та оптимізм; в) нейтральний вплив; г) гнів та обурення.

Результати дослідження. Опитування показало, що більшість респондентів мають базові знання про медіа, проте існують суттєві прогалини у розумінні їхньої ролі в інформаційному суспільстві (Рис. 1). Таким чином, у програмі майбутнього тренінгу слід передбачити модулі, які висвітлюють основні аспекти медіаграмотності та функції медіа.

Рис. 1. Відсоток правильних відповідей на запитання блоку 1 «Загальні питання щодо розуміння медіа».

Джерело: складено автором на основі зібраних даних

Аналіз відповідей блоку 2, де респонденти виконували завдання на аналіз контенту (текстового та візуального), показав, що вони часто не розпізнають маніпуляції в текстах

та зображеннях (Рис.2). Отже, до програми тренінгу потрібно додати практичні вправи з аналізу контенту, навчити учасників розпізнавати маніпуляції та фейки.

Рис. 2. Відсоток правильних відповідей на запитання блоку 2 «Завдання на аналіз контенту (текстового та візуального)».

Джерело: складено автором на основі зібраних даних

Крім того, педагоги часто не володіють інструментами перевірки інформації та не знають, як працює алгоритмічна персоналізація контенту, а також як власники медіа використовують ШІ для створення новин та ілюстрацій до них (рис.3). Це свідчить про те, що необхідно включити в тренінг практичні завдання з використанням інструментів перевірки фактів та аналізу контенту, а також пояснити роботу алгоритмів персоналізації.

Рис. 3. Відсоток правильних відповідей на запитання блоку 3 «Визначення достовірності інформації та виявлення маніпуляцій».

Джерело: складено автором на основі зібраних даних

Результати тестування допомогли визначити рівень медіаграмотності педагогів та основні проблемні аспекти, пов'язані з використанням ШІ в медіапросторі. Виявлено низький рівень обізнаності щодо генеративного контенту та труднощі у відокремленні достовірної інформації та фейків.

На основі цих результатів було розроблено структуру тренінгу «**Медіаграмотність та ШІ: як виявляти фейки та уникати маніпуляцій**», яка включає такі теми:

1. Основи медіаграмотності.
2. Аналіз контенту та маніпуляцій.
3. Використання ШІ в медіа.
4. Використання ШІ для ідентифікації фейкових матеріалів та автоматизації перевірки фактів.
5. Практичні аспекти перевірки інформації з використанням ШІ.
 - а. аналіз текстового контенту.
 - б. аналіз візуального контенту (перевірка достовірності зображень).
6. Рефлексія, обговорення результатів.

Приклади практичних завдань для аналізу текстового та візуального розміщено в таблиці 2.

Табл. 2.

Приклади практичних завдань для аналізу текстового та візуального контенту

№ з/п	Завдання	Мета
1.	Згенеруйте неправдиву статтю або новину з допомогою одного з чат-ботів (https://chatgpt.com/ , https://gemini.google.com/ тощо) та обговоріть з колегами її схожість із реальними новинами в мережі	Ознайомити педагогів із принципами роботи ШІ-генераторів контенту, продемонструвати механізми створення фейкових новин і навчити їх критично оцінювати інформацію, порівнюючи її з реальними новинними матеріалами
2.	Знайдіть новину на одному з агрегаторів новин (наприклад, https://www.ukr.net/) і проаналізуйте її на правдивість за допомогою одного з інструментів	Розвинути навички аналізу новинного контенту, навчити розпізнавати маніпуляції в текстах та ознайомити з цифровими інструментами для перевірки достовірності інформації
3.	Згенеруйте маніпулятивне зображення за допомогою чат-бота (https://chatgpt.com/ , https://gemini.google.com/ тощо) без використання слова «маніпулятивний» натомість надавши у промпті детальний опис такого зображення	Ознайомити педагогів із методами створення маніпулятивного візуального контенту, підкреслити важливість формулювання запитів у роботі з ШІ та розвинути розуміння візуальних маніпуляцій у медіа
4.	Проаналізуйте зображення за допомогою спеціалізованих онлайн-інструментів (наприклад, https://app.illuminarty.ai/ або https://sightengine.com/detect-ai-generated-images) і визначте ймовірність його створення ШІ	Надати практичні навички використання цифрових інструментів для ідентифікації ШІ-генерованих зображень, навчити виявляти штучний контент та оцінювати його достовірність

Висновки, рекомендації, перспективи подальших досліджень. Результати дослідження продемонстрували, що рівень медіаграмотності педагогів потребує

підвищення, особливо у контексті використання штучного інтелекту в медіапросторі. Аналіз відповідей респондентів показав такі ключові проблеми:

- низький рівень розуміння алгоритмів роботи ШІ у медіа, що суттєво підвищує ризики інформаційної маніпуляції та впливу дезінформації;
- недостатні навички критичного аналізу медіаконтенту, у зв'язку з чим учасникам тестування не завжди вдавалося ідентифікувати фейки, маніпулятивні заголовки або візуальні підробки, згенеровані ШІ;
- обмежене використання інструментів перевірки інформації – більшість респондентів мало знайомі з платформами автоматизованого фактчекінгу та сервісами аналізу ШІ-контенту.

Системний підхід до формування медіаграмотності серед педагогів в умовах активного запровадження ШІ відсутній, оскільки навчальні програми підвищення кваліфікації закладів післядипломної освіти не включають теми аналізу цифрового контенту з використанням ШІ та роботи з алгоритмічними медіа.

Таким чином, отримані результати стали основою для розробки тренінгової програми з медіаграмотності для педагогів, яка містить практичні вправи з фактчекінгу з використанням ШІ та розкриває вплив ШІ на сучасне інформаційне середовище.

Це дослідження є основою для подальшого вивчення проблеми взаємодії педагогів із цифровими технологіями та медіаконтентом, а також навчання медіаграмотності учнів. **Перспективні напрями подальших досліджень** включають:

- апробацію розробленої програми тренінгу для педагогів;
- розширене дослідження ШІ-інструментів фактчекінгу;
- розробку методичних рекомендацій для боротьби з дезінформацією з використанням ШІ.

Дослідження підтвердило актуальність потреби в розробці програм підвищення кваліфікації з розвитку медіаграмотності для педагогів з урахуванням сучасних викликів, зокрема використання штучного інтелекту у створенні, розповсюдженні та перевірці контенту. Запропоновані заходи дозволять підвищити рівень обізнаності освітян, розвинути їхні навички критичного аналізу інформації та допоможуть ефективно протидіяти дезінформації в інформаційному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криворучко І.І., Ковтанюк М.С. Медіаграмотність у сучасному світі: захист від дезінформації та виклики дипфейків. Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024): зб. матер. Міжнар. наук. конф., Полтава, 01-02 берез. 2024 р. Київ, 2024. С. 129-131.
2. Prykhodkina N. The features of teacher training for media education of students in the developed english-speaking countries. Education: Modern Discourses, 2021. (4). 103-115. URL: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-10>.
3. Терепиций С. Медіаграмотність в епоху штучного інтелекту: інтеграція інструментів і методів штучного інтелекту в сучасні педагогічні підходи. Актуальні питання гуманітарних наук, 2023. 4(60). С. 195-202.
4. Бойко С. Т. Медіаграмотність в освіті: ключові виклики та перспективи. Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів: матеріали V Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції, 27 березня – 2 квітня 2024 року, Київ, Україна. 2024. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742690>
5. Друшляк М. Г., Семеног О. М., Грона Н. В., Пономаренко Н. П., Семеніхіна О. В. Типологія інтернет-ресурсів для розвитку інфомедійної грамотності

- молоді, Інформаційні технології і засоби навчання, 2022. Вип. 88, № 2, С. 1-22. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4786>
6. Матвієнко О.В., Степанчук О.В. Штучний інтелект у підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з освітнім медіа контентом. Освітньо-науковий простір. 2023. Вип. 4(1). С. 112-121.
7. Yan C., Wang H., Luo X. Knowledge mapping of data literacy: A bibliometric study using visual analysis. Journal of Librarianship and Information Science, 0(0). 2024. URL: <https://doi.org/10.1177/09610006241285512>.
8. Gupta A., Shivers-McNair A. "Wayfinding" through the AI wilderness: Mapping rhetorics of ChatGPT prompt writing on X (formerly Twitter) to promote critical AI literacies. Computers and Composition, 74, 2024. Article 102882. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compcom.2024.102882>.
9. Wang C., Wang Z. Investigating L2 writers' critical AI literacy in AI-assisted writing: An APSE model. Journal of Second Language Writing, 2025. #67, 101187. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2025.101187>.
10. von Gillern S., Korona M., Wright W., Gould H., Haskey-Valerius B. Media literacy, digital citizenship and their relationship: Perspectives of preservice teachers. Teaching and Teacher Education, 2024. 138. 104404. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104404>.
11. Fadlillah A., Ali M., Hernawan A., Riyana C. Designing a Media Literacy Training Curriculum Framework for Junior High School Teachers. JTP – Jurnal Teknologi Pendidikan, 2023. URL: <https://doi.org/10.21009/jtp.v25i3.38928>.
12. Tiede J., Grafe S., Hobbs R. Pedagogical Media Competencies of Preservice Teachers in Germany and the United States: A Comparative Analysis of Theory and Practice. Peabody Journal of Education, 2015. 90(4). 533-545. URL: <https://doi.org/10.1080/0161956X.2015.1068083>.
13. Rachmadiani O., Anggraini C. Exploration of Critical Skills For Teachers In Digital Literacy Practices Education Program. WACANA: Jurnal Ilmiah Ilmu Komunikasi. 2024. URL: <https://doi.org/10.32509/wacana.v23i1.3418>.
14. Korona, M. Teachers' perceptions of media literacy competence during an online professional development. Journal of Media Literacy Education, 2024. URL: <https://doi.org/10.23860/jmle-2024-16-1-3>.
15. Nabipoor A., Rahmani J., Taghipour F. Designing a Media Literacy Curriculum Model for Teacher Training Centers. Iranian Journal of Educational Sociology, 2020. URL: <https://doi.org/10.52547/IJES.3.3.19>.
16. Fakhar H., Lamrabet M., Echantoufi N., khattabi K.E., Ajana L. Towards a New Artificial Intelligence-based Framework for Teachers' Online Continuous Professional Development Programs: Systematic Review. International Journal of Advanced Computer Science and Applications. 2024. URL: <https://doi.org/10.14569/ijacsa.2024.0150450>.
17. Pérez-Tornero J., Tayie S. Teacher training in media education: Curriculum and international experiences. [La formación de profesores en educación en medios: Currículo y experiencias internacionales]. Comunicar, 2012. 39. 10-14. URL: <https://doi.org/10.3916/C39-2012-02-00>.
18. Prometheus. Медіаграмотність для освітян. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/mediagramotnist-dlya-osvityan/>.
19. EdEra. Курси з медіаграмотності та цифрових навичок. URL: <https://ed-era.com/course/media-literacy/>.

20. Скрипка Г. Штучний інтелект в освіті: удосконалення програм підвищення кваліфікації педагогів. Інформаційні технології і засоби навчання, 2024. Вип. 101. № 3. С. 227-238. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v101i3.5639>

Матеріал надіслано до редакції 14.03.2025 р.

Затверджено до друку 24.04.2025 р.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MEDIA LITERACY: UPDATING TEACHER TRAINING PROGRAMS

Hanna Skrypka

PhD in Pedagogical Sciences, Head of the Department of Information and Communication Technologies and Safe Educational Environment

Municipal Institution "Kirovohrad Regional In-Service Teacher Training Institute named after Vasyl Sukhomlynskyi", Kropyvnytskyi, Ukraine

hanna_skrypka@ukr.net, annaskripka3@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9120-7581

Abstract. In the modern information society, the development of media literacy of teachers is extremely relevant, especially in the context of the rapid introduction of artificial intelligence (AI) and its impact on the media space. The use of AI in content creation opens up wide opportunities for generating texts, images, video, and audio, which greatly complicates the process of identifying true information and countering manipulation. This problem is especially relevant in the context of the Russian-Ukrainian hybrid war, as the enemy is actively using disinformation, propaganda, and information and psychological operations to manipulate public opinion both in Ukraine and abroad. In this regard, there is a need to implement effective teacher training programs aimed at developing critical thinking and skills in analyzing media content using AI. This article presents the results of a study of teachers' media literacy and awareness of AI-generated content. To collect data, a test was conducted to assess teachers' ability to recognize fake news, detect manipulations in text and visual information, and analyze information sources for reliability. The results of the study showed that most teachers face difficulties in identifying AI-generated content and need additional knowledge and skills to critically analyze it. Based on the data obtained, a training program was developed to improve the level of media literacy of teachers in the context of AI. The training includes theoretical and practical aspects, including an introduction to the basic concepts of media literacy, an analysis of the role of AI in creating media content, and a review of technologies used by media companies to generate news and visual materials. Special attention is paid to the problems of generative content, its impact on information consumers, as well as methods of fact-checking and detecting disinformation using digital tools. The proposed training is one of the possible solutions to improve information analysis skills, raise media awareness, and develop a responsible attitude to content dissemination. Thus, the findings of this study can serve as a basis for further improving media literacy curricula, in particular for developing comprehensive strategies for introducing AI into education, taking into account its potential risks.

Keywords: media literacy; artificial intelligence (AI); fakes; manipulation; critical thinking; teacher training

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kryvoruchko, I. & Kovtaniuk, M. (2024). Media Literacy in the Modern World: Protecting Against Disinformation and the Challenges of Deepfakes. Artificial intelligence in science and education (AISE 2024): zb. mater. Mizhnar. nauk. konf., m. Poltava, 01-02 march. 2024 Kyiv, 129-131.
2. Prykhodkina, N. (2021). The features of teacher training for media education of students in the developed english-speaking countries. Education: Modern Discourses, (4), 103-115. URL: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-10>

3. Terepyschchiy, S. (2023). Media Literacy in the Age of Artificial Intelligence: Integration of Artificial Intelligence Tools and Methods into Modern Pedagogical Approaches. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 4(60), 195-202.
4. Boiko, S. (2024). Media Literacy in Education: Key Challenges and Prospects. *Natsionalna nauka i osvita v umovakh viiny RF proty Ukrainy ta suchasnykh tsyvilizatsiynykh vyklykiv: materialy V Vseukrainskoi mizhhaluzevoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii*, 27 bereznia – 2 kvitnia 2024 roku, Kyiv, Ukraine <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742690>
5. Drushliak, M., Semenoh, O., Hrona, N., Ponomarenko, N., & Semenikhina, O. (2022). Typology of Internet resources for the development of youth infomedia literacy, *ITLT*, vol. 88, no. 2, 1-22. <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4786>
6. Matviienko, O. & Stepanchuk, O. (2023). Artificial intelligence in training future primary school teachers to work with educational media content. *Osvitno-naukovyi prostir*, Vol. 4(1), 112-121.
7. Yan, C., Wang, H., & Luo, X. (2024). Knowledge mapping of data literacy: A bibliometric study using visual analysis. *Journal of Librarianship and Information Science*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/09610006241285512>
8. Gupta, A., & Shivers-McNair, A. (2024). “Wayfinding” through the AI wilderness: Mapping rhetorics of ChatGPT prompt writing on X (formerly Twitter) to promote critical AI literacies. *Computers and Composition*, 74, Article 102882. <https://doi.org/10.1016/j.compcom.2024.102882>
9. Wang, C., & Wang, Z. (2025). Investigating L2 writers' critical AI literacy in AI-assisted writing: An APSE model. *Journal of Second Language Writing*, 67, 101187. <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2025.101187>
10. von Gillern, S., Korona, M., Wright, W., Gould, H., & Haskey-Valerius, B. (2024). Media literacy, digital citizenship and their relationship: Perspectives of preservice teachers. *Teaching and Teacher Education*, 138, 104404. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104404>
11. Fadlillah, A., Ali, M., Hernawan, A., & Riyana, C. (2023). Designing a Media Literacy Training Curriculum Framework for Junior High School Teachers. *JTP – Jurnal Teknologi Pendidikan*. <https://doi.org/10.21009/jtp.v25i3.38928>
12. Tsankova, S., Angova, S., Nikolova, M., Valchanov, I., Valkov, I., & Minev, G. (2023). The Media Literacy and the Teachers. *Pedagogika-Pedagogy*. <https://doi.org/10.53656/ped2023-3.03>
13. Rachmadiani, O. & Anggraini, C. (2024). Exploration of Critical Skills For Teachers In Digital Literacy Practices Education Program. *WACANA: Jurnal Ilmiah Ilmu Komunikasi*. <https://doi.org/10.32509/wacana.v23i1.3418>
14. Korona, M. (2024). Teachers’ perceptions of media literacy competence during an online professional development. *Journal of Media Literacy Education*. <https://doi.org/10.23860/jmle-2024-16-1-3>
15. Nabipoor, A., Rahmani, J., & Taghipour, F. (2020). Designing a Media Literacy Curriculum Model for Teacher Training Centers. *Iranian Journal of Educational Sociology*. <https://doi.org/10.52547/IJES.3.3.19>
16. Fakhar, H., Lamrabet, M., Echantoufi, N., khattabi, K.E., & Ajana, L. (2024). Towards a New Artificial Intelligence-based Framework for Teachers’ Online Continuous Professional Development Programs: Systematic Review. *International Journal of*

- Advanced Computer Science and Applications.
<https://doi.org/10.14569/ijacsa.2024.0150450/>
17. Pérez-Tornero, J., & Tayie, S. (2012). Teacher training in media education: Curriculum and international experiences. [La formación de profesores en educación en medios: Currículo y experiencias internacionales]. Comunicar, 39, 10-14.
<https://doi.org/10.3916/C39-2012-02-00>
 18. Prometheus (2025). Media literacy for education.
<https://prometheus.org.ua/prometheus-free/mediagramotnist-dlya-osvityan/>
 19. EdEra (2025). Media literacy and digital skills courses.
<https://ed-era.com/course/media-literacy/>
 20. Skrypka, H. (2024). Artificial Intelligence in Education: Improving Teacher Training Programs, ITLT, vol. 101, #3, 227-238.
<https://doi.org/10.33407/itlt.v101i3.5639>